

Артем Кошелєв

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ГОЛЛІВУД І ПУБЛІЧНА ІСТОРІЯ: ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ОСОБИСТОСТІ В АМЕРИКАНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ЗА ДОПОМОГОЮ БІОГРАФІЧНИХ ФІЛЬМІВ

Artem Kosheliev

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

HOLLYWOOD AND PUBLIC HISTORY: BIOPIC AND THE FORMATION OF PERSONAL IMAGE IN THE AMERICAN CULTURE DURING THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

The article examines the process of creating an image of historical figures in the public consciousness of Americans during the first half of the twentieth century. The author used biographical films that were shot in Hollywood from 1909 to 1940 as the basis of the analysis. The article examines the degree of development of the movie industry in the United States in the early twentieth century and outlines the popularity and accessibility of this type of leisure for ordinary citizens. In the USA were created all conditions for the formation of the image of a historical personality among a wide audience.

The author of the article concluded that biographical work of any format (including cinema) is both a construct of its author and the socio-cultural reality in which he or she lived. Specific examples show that biographical works depicting the lives of historical figures with a particular pattern of behavior create their image in the public consciousness. But at the same time, these works serve as a source for learning about public preferences, values or experiences.

Keywords: biography, biographical cinema, social consciousness, American culture.

Одним з найбільш популярних і давніх способів створення життєпису людини, її образу та закріплення його у суспільній свідомості є біографія. Будь-яка її форма (від академічної, написаної в університетах до популярної, спрямованої на масового споживача), є водночас конструктом і автора, який її створив, і соціо-культурної реальності, в якій він проживав. Відповідно, біографічний твір виступає не лише джерелом інформації про життєдіяльність особистості, яка в ньому описана. Спосіб, в який зображена життєдіяльність людини та історичні умови її існування, також може продемонструвати культурні та ціннісні орієнтації суспільства, у якому був створений біографічний твір. Інакше кажучи, біографії різного формату можуть слугувати джерелом вивчення політичних, ідеологічних або ціннісних орієнтацій суспільства, в якому вони були створені.

Метою цього дослідження є з'ясування особливостей формування образу особистості у біографічних фільмах в одному з найбільш впливових світових центрів їхнього продукування – Голлівуді. Окрім цього ми ставимо за мету проаналізувати культуру американського суспільства та особливості сприйняття ним певних політичних або зовнішньополітичних процесів, дослідивши біографічні фільми першої половини ХХ століття.

Для досягнення цієї мети, необхідно виконати такі **завдання**:

1. Визначити особливості розвитку кіноіндустрії в США впродовж першої половини ХХ століття та формування інфраструктури розповсюдження кінострічок серед широкої публіки.
2. Визначити особливості та критерії біографічного фільму, створеного у Голлівуді.
3. З'ясувати тенденції у відборі головних героїв біографічних фільмів, а також виявити взаємозв'язок між стрічкою біографічного характеру та соціо-культурними процесами, які відбувались в американському суспільстві у першій половині ХХ століття.

Кіноіндустрія США почала свій активний розвиток ще на світанку ХХ століття. Перший біографічний фільм в Голлівуді був знятий у 1909 році, після чого кількість стрічок, присвячених

життєдіяльності різних особистостей невинно зростала. По всій території країни будувалися кінотеатри, а кіностудії намагалися задовольнити шалений попит американців на новий вид дозвілля. На 1916 рік по всій країні нараховувалось близько 21 тис кінотеатрів¹, які кожного дня відвідувало близько 25 млн осіб². Інші данні говорять, що у 1922 році кінотеатри щотижня відвідувало приблизно 36% усього населення США (близько 40 млн осіб). Наприклад, у місті Толідо (штат Огайо), в якому у 1919 році проживало 243 тис осіб, щотижневе відвідування місцевого кінотеатру сягала 316 тис осіб, тобто 130% від загальної кількості населення³. Ці данні засвідчують величезний інтерес американців до кіно і їхнє бажання його переглядати. Реагуючи на цей попит, приватні компанії і кіностудії побудували в країні розгалужену інфраструктуру створення і розповсюдження фільмів, борючись за свого глядача. Очевидно, що з часом популярність кінотеатрів падала, а їхнє місце займали більш зручні і доступні способи перегляду фільмів. Однак на масштаби кіновиробництва в країні це жодним чином не впливало⁴.

Отже, вже у першій половині ХХ століття в США існували усі умови для показу кінострічок у неймовірно великих масштабах. Серед іншого, ці кінострічки включали й біографії різних особистостей, які потрапляли у центр уваги компаній, студій, продюсерів та режисерів.

На наш погляд, одночасний перегляд мільйонами глядачів стрічки про життєдіяльність та творчість певної людини формує у колективній свідомості набагато потужніший образ, ніж на це здатні, наприклад, друковані видання різного характеру. Варто зауважити, що у цій статті ми не розглядаємо питання історичної достовірності біографічних фільмів у порівняно із академічними текстами. Ця проблема потребує окремого дослідження⁵. У центрі нашої уваги перебувають питання створення образу особистості у колективній свідомості громадян шляхом продукування біографій різного формату. У цьому випадку будь-який біографічний твір, включно з фільмом (критерії типологізації біографічного фільму будуть розглянуті нижче), грає важливу роль для досягнення мети дослідження.

Відтак постають питання про процес відбору героя біографічного фільму, способу зображення не лише його життя, але й історичного контексту, в якому він існував. Окрім цього варто звернути увагу на соціальні, політичні, культурні або ідеологічні передумови створення біографічного фільму і простежити зв'язок між ними та змінами у характері кінострічок, присвячених біографії певної особистості. Будь-який біографічний твір (кіно, художній або академічний текст) конструє образ людини під певним кутом зору, враховуючи соціо-культурний контекст, в якому він створюється. Це стосується як образу окремої людини, так і її оточення й історичної епохи, в якій вона проживала.

На відміну від інших жанрів, критерії типологізації біографічного фільму визначити достатньо складно. Як і будь-яке інше кіно, байопік (від англ. Біопіс – біографічний фільм) має елементи творчого вимислу і художні засоби вираження, які використовують автори задля отримання драматичного ефекту. Завдяки цьому підсилюється переконливість створеного образу людини, у певний спосіб демонструється її поведінка та спосіб мислення у взаємовідносинах із оточуючим світом. Однак часто історії реальних людей використовуються митцями як відправні точки для руху творчої уяви, які вони згодом використовують у своїх творах, не спираючись на джерела і вільно інтерпретуючи життя героїв. Саме тому нам варто чітко визначити ту категорію фільмів, яку ми беремо за основу аналізу.

¹ Cook, D., Sklarh, R. (2019). History of the motion picture. *Encyclopedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/art/history-of-the-motion-picture/The-silent-years-1910-27#ref52140>> (2019, вересень, 20).

² 1910s: Film and Theater. Bowling, Beatniks, and Bell-Bottoms: Pop Culture of 20th-Century America. (2002). *Encyclopedia.com*. <<https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/1910s-film-and-theater>> (2019, вересень, 20).

³ Gordon, R. (2016). *The rise and fall of American growth. The U.S. standard of living since the Civil War*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

⁴ Детально про важливість існування вільного ринку для «органічного» формування образу особистості в суспільстві, а також про еволюцію способів донесення цього образу до глядача можна прочитати у статті: Кошелєв, А. (2018). Соціально-економічні умови формування «біографічної культури» в США впродовж ХХ – поч. ХХІ століть. *Американська історія і політика: науковий журнал*, 6, 7-20

⁵ Питання щодо можливості історичних кінофільмів створювати адекватну з погляду академічної історіографії картину минулого розглядав, наприклад, Г. Вайт у статті White, H. (1988). *Historiography and Historiophoty. The American Historical Review*, 93 (5), 1193-1199. <<http://www.jstor.org/stable/1873534>> (2019, вересень, 20).

Спираючись на класифікацію Елен Чешир¹, ми не розглядаємо у ролі біографічних фільмів стрічки, автори яких надихнулись реальною історією людини. Ці фільми демонструють факти з життя певної особистості, але історія в них є повністю вигаданою (наприклад, фільм «Термінал»). Також у центр нашої уваги не потрапляють фільми, у яких використовуються імена реальних історичних особистостей, але історія в них не підтверджується документальними фактами і є повністю вигаданою (наприклад, фільм «Черчілль: Голлівудські роки»). Також до біографічних фільмів не відносяться стрічки, які змальовують історії реальних людей, але змінюють їхні імена (наприклад, фільм «8 миля»).

У творах, які потрапили у центр цього дослідження, використовувалися справжні імена героїв, а кінематографісти зробили усвідомлений вибір розповіді історію відомої людини. Глядачі, які приходять в кінотеатр, вже добре знають або очікують те, що вони можуть побачити на екрані. Якщо герой фільму для них є новим, вони впевнені, що можуть провести дослідження для перевірки фактів і визначити правдивість стрічки, яку щойно подивилися². Президент кінокомпанії «Ворнер Бразерс» Марк Гілл описав створення біографічного фільму як серйозний дослідницький проект. В умовах високого рівня інформатизації та можливості перевірити факт, розробники стрічки повинні ретельно вивчати реальність подій в житті людини, яка стала героєм твору³. Мова йде про певний баланс, який існує у сфері байопік між історичністю (правдивістю) і драмою. Образ різноманітних особистостей створюється, незважаючи на художній характер творів, базуючись на критичному ставленні до джерел. За іншим, схожим визначенням, біографічний фільм – це кінострічка художнього характеру, у якій розповідається про людину, чие існування задокументовано в джерелах, а її історія, зазвичай, є унікальною. На відміну від інших жанрів, які також описують історичну дійсність, біографічний фільм виводить на перший план саме особистість. Її погляди на життя стають основою історії, побудованої у вигляді наративу, в якому складні соціальні процеси зводяться до дій окремого персонажу⁴.

Як було зазначено вище, біографічні фільми з'явилися на світанку світового кінематографу. Це твердження справедливе для кожної держави, у якій відбувався розвиток цього напрямку кінотворчості (наприклад, британський фільм про королеву Вікторію 1913 року⁵, російський фільм про Петра Першого 1910 року⁶, австралійський фільм про англійського короля Карла II 1911 року⁷ та багато інших). Байопік трансклюють національну самобутність на широку кінематографічну сцену, однак певний стандарт жанру було встановлено саме в американському Голлівуді часів формування великих студій, у яких формувался образ «Великої людини» як двигуна історії⁸. Біографічний фільм виконує функцію соціальної актуалізації поруч з іншими формами життєписів та інших творів історичного характеру, створюючи у суспільній свідомості певну модель поведінки та моральних цінностей, яких варто або не варто наслідувати.

Однак у випадку з кіно в США (цілком можливо, що не лише з кіно), спостерігається інша важлива тенденція. В умовах ринкової конкуренції та відсутності політичної цензури у суспільстві, студії починають реагувати на попит і підлаштовуватись під нього⁹. Очевидно, це впливає на вибір героя біографічного фільму, здатного зацікавити глядача і забезпечити більші прибутки. Ми не можемо бути категоричними щодо точних причин появи суспільного інтересу до тієї або іншої особистості. Це занадто формалізувало б зв'язок між глобальними соціальними,

¹ Cheshire, E. (2015). *Bio-pics. A life in a picture*. New York, NY: Columbia University Press.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Vidal, B. (2014). The biopic and its critical context. In Tom Brown (Ed.), *The biopic in contemporary film culture*. (pp. 1-32). New York & London: Routledge. Taylor and Francis Group.

⁵ Samuelson, G. (Producer), Haldane, B. (Director). (1913). *Sixty Years a Queen*. [Motion Picture]. United Kingdom: Barker Films.

⁶ Гончаров, В. (Режисер). (1910). *Петр Великий*. [Кінофільм]. Росія: кіностудія Пате. (Goncharov, V. (Director). (1910). *Peter the Great*. [Motion Picture]. Russia: Pathe.

⁷ Musgrove, G. (Producer), Longford, R. (Director). (1911). *Sweet Nell of Old Drury*. [Motion Picture]. Australia: Spencer's Pictures.

⁸ Vidal, B. (2014). The biopic and its critical context. In Tom Brown (Ed.), *The biopic in contemporary film culture*. (pp. 1-32). New York & London: Routledge. Taylor and Francis Group.

⁹ Кошелев, А. (2018). Соціально-економічні умови формування «біографічної культури» в США впродовж XX – поч. XXI століть. *Американська історія і політика*, 6, 7-20.

політичними або економічними процесами і їхнім проявом у біографічних творах свого часу. Однак навіть аналіз декількох десятків біографічних фільмів, які вийшли на території США впродовж 1900-х – 1930-х рр. (в цей час Голлівуд ще не став фактично монополічним центром кіновиробництва) дає змогу говорити про існування певної взаємозалежності між суспільно-політичними та економічними процесами і змалюванням певних особистостей у біографічних кінострічках, які виходили в цей час.

З 1909 по 1917 роки (до вступу США в Першу світову війну) різними компаніями було створено 12 біографічних фільмів¹. Навіть така невелика кількість (ми говоримо про час зародження і формування кінематографу в цілому), свідчить про наявність певних тенденцій і «точок зацікавленості» у суспільстві або, точніше, у творців кінострічок, які були представниками тогочасної американської культури. З 12 фільмів 4 були присвячені релігійним героям та історичним діячам давнини, 4 – акторам та письменникам XVII-XIX століть, 2 – героям Дикого Заходу та фронтіру.

Як бачимо, в основу сюжету фільмів покладені життя (а, точніше, уявлення про нього) творців стрічок) релігійних особистостей, митців та героїв далекого або нещодавнього минулого. Рівень політизованості цих стрічок був мінімальним, однак це зовсім не означає, що вони не містили у собі елементи заідеологізованості та відбитку соціо-культурної реальності, в якій створювались. Можна стверджувати, наприклад, що бажання змалювати життя біблійних героїв, підтверджує широку обізнаність тогочасного глядача у релігійній тематиці. Водночас це показує зацікавленість творців стрічок зіграти на цьому суспільному тренді. Кіно переважно сприймалося як елемент розваги та цікавого проведення часу, але також це є ще одним способом донести до широкої аудиторії певний погляд, ідею або проблему. Це створювало унікальну соціо-культурну атмосферу у суспільстві, вплив на яке відтепер здійснювався в особливо великих масштабах. Не оминув цей процес й змалювання життя важливих для суспільства особистостей. В умовах великої конкуренції за глядача (масштаби розповсюдження кінотеатрів та їхньої популярності описані вище) біографічний фільм потрібно було зробити і цікавим, і актуальним.

З переліку, наведеного вище, цікавим та дещо унікальним видається біографічний фільм 1914 року, присвячений герою Мексиканської революції, генералу Панчо Вільї². Цікаво, що частину сцен у творі зіграв генерал особисто. Фактично, фільм було створено в момент, коли війна у Мексиці ще була у розпалі, а Панчо Вілья погодився на зйомки через те, що йому потрібні були гроші для продовження війни. Сам факт появи цього кінотвору говорить про зацікавленість американців процесами, які відбувалися у сусідній країні, і, відповідно, бажання кінокомпанії створити сюжет, який цей інтерес може задовольнити. Не виключено, що це перший випадок в американській кінокультурі, коли у центр суспільної зацікавленості потрапляє особистість, яка живе та діє у часи створення стрічки про неї. Вочевидь, фільм, присвячений особистості відомого генерала-революціонера, стає індикатором підвищення рівня суспільної зацікавленості у поточних політичних процесах.

¹ Фільм 1909 року «Життя Мойсея» (Peters, M. (Producer), Stuart Blackton, J. (Director). (1909). *The Life of Moses*. [Motion Picture]. USA: Vitagraph Company of America.), фільм 1912 року «Останній бій Кастера» (Ince, T. (Producer), Ford, F. (Director). (1912). *Custer's Last Fight*. [Motion Picture]. USA: Mutual film corporation.), фільм 1912 року «Ісус Назарянин» (Marion, F. (Producer), Olcott, S. (Director). (1912). *From the Manger to the Cross*. [Motion Picture]. USA: The Kalem company.), фільм 1914 року «Відбиваючись» (Fleming, C. (Director). (1914). *Beating back*. [Motion Picture]. USA: The Thanhouser Company.), фільм 1914 року «Дім, рідний дім» (Griffith, D. (Director). (1914). *Home, sweet home*. [Motion Picture]. USA: Mutual Film.), фільм 1914 року «Юдіф з Бетулії» (Griffith, D. (Director). (1914). *Judith of Bethulia*. [Motion Picture]. USA: Biograph Company.), фільм 1914 року «Життя генерала Вільї» (Griffith, D. (Producer), Cabanne, C. (Director). (1914). *The life of General Villa*. [Motion Picture]. USA: Mutual Film.), фільм 1915 року «Господиня Нелл» (Zukor, A. (Producer), Kirkwood, J. (Director). (1915). *Mistress Nell*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures.), фільм 1915 року «Ворон» (Brabin, C. (Director). (1915). *The Raven*. [Motion Picture]. USA: Essanay Film Manufacturing Company), фільм 1916 року «Девід Гаррік» (Lloyd, F. (Director). (1916). *David Garrick*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures.), фільм 1916 року «Деві Крокет» (Taylor, W. (Director). (1916). *Davy Crocket*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures.), фільм 1916 року «Жінка Жанна» (Lasky, J. (Producer), DeMille C. (Director). (1916). *Joan the Woman*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures.)

² Griffith, D. (Producer), Cabanne, C. (Director). (1914). *The life of General Villa*. [Motion Picture]. USA: Mutual Film.

Велика війна, у яку США вступили у 1917 році, стала першим масштабним військовим досвідом країни у вирішенні конфліктів Старого світу. Травматичний для усього американського суспільства (яке звикло жити в ізоляції від загальноєвропейських проблем) досвід, виявився й у сфері кіновиробництва. Історія звичайного американського солдата, героя, який бореться за правду і справедливість, знаходить відгук у суспільстві. На це реагують кінокомпанії, які починають створювати фільми про життя реальних воїнів під час Першої світової війни, формуючи у суспільній свідомості як образ американського солдата, так і образ війни та її учасників.

За 1918 рік нам вдалося віднайти чотири американських біографічних кінострічки. Усі вони присвячені учасникам Першої світової війни (героями фільмів стали американці або їхні союзники)¹. Цікаво, що героями байопік в цей рік стали виключно учасники війни. Можливо, це пов'язано із тим, що саме у 1918 році американські солдати взяли безпосередню участь у боях на європейських фронтах і на цей рік припав пік суспільної тривоги. Адже у 1917 році, наприклад, було створено 9 біографічних фільмів, присвячених різним історичним особистостям. Але в жодному не було згадки про американського солдата або про війну. Можливо, що у 1917 році американців ця тематика цікавила менше, ніж у наступному. Або, принаймні, виробники фільмів не вважали вигідним створювати стрічки про це. Проте, в цей рік, наприклад, було створено два біографічні фільми, присвячені російському царю Миколі II, його дружині і Григорію Распутіну². Падіння династії Романових знаходило відгук в американському суспільстві, на що одразу відреагували виробники кіно. Вони доносили своє бачення історичних процесів і ролі видатних особистостей в них, демонструючи це величезній американській публіці, яка формувала власне ставлення та образ тієї або іншої людини. Наступний біографічний фільм, присвячений учаснику Першої світової війни, був створений через 13 років, у 1931 році. Але його героєм став вже не солдат, а відома куртизанка Мата Харі, яка була однією з найвідоміших шпигунок часів війни³.

Занадто спрощеним буде твердження, що після 1918 року в американському суспільстві інтерес до війни або її наслідків зменшувався. Очевидно, що робити такі висновки на основі лише створених біографічних фільмів про ту або іншу особистість, було б щонайменше нерозумно. У наведених даних ми спробували продемонструвати те, як американське суспільство (точніше один з його культурних центрів – Голлівуд) реагувало та сприймало політичні, економічні або культурні процеси у своєму житті, шляхом створення історій певних реальних особистостей. Водночас, такі історії про життя реальних людей впливали на суспільство також. Адже образ особистості, створений у свідомості завдяки біографії, буде бачення історичної реальності, в якій ця особистість проживала і формує ставлення до тих або інших подій далекого або близького минулого. З одного боку, суспільний інтерес резонує у творців біографічного фільму, які намагаються його задовольнити і у такий спосіб формують свою картинку історичної реальності. З іншого боку, суспільний інтерес з'являється під впливом загальної соціо-культурної атмосфери та цінностей, які в ній панують.

На схожий аспект створення байопік звертав увагу, зокрема, Дж. Кастен, зазначаючи, що в американському суспільстві відбувся поворот від «ідолу виробника» до «ідола споживача». За його словами, це вплинуло, наприклад, на еволюцію вибору героя біографії з огляду на його професію. Якщо раніше героями або певними зразками для наслідування ставали політики, науковці, промисловці або бізнесмени, то з часів Другої світової війни все більше у центр уваги

¹ Фільм «Мої чотири роки у Німеччині» (Dintenfass, M. (Producer), & Nigh W. (Director). (1918). *My four years in Germany*. [Motion Picture]. USA: Warner Brothers.), «Чому Америка переможе» (Stanson, R. (Director). (1918). *Why America will win*. [Motion Picture]. USA: Fox Film Corporation.), «Жінка, яку розстріляли німці» (Plunkett, J. (Producer), & Adolphi, G. (Director). (1918). *The woman the Germans shot*. [Motion Picture]. USA: Selznick Pictures.), «Приватне життя солдата Пітта» (Zukor, A. (Producer), Jose, E. (Director). (1918). *Private Peat*. [Motion Picture]. USA: Paramount pictures. Усі стрічки були створені у 1918 році. Частина з них втрачена.

² Фільм «Падіння Романових» (Brenon, H. (Producer), & Brenon, H. (Director). (1917). *The fall of Romanovs*. [Motion Picture]. USA: First National pictures) та «Распутін – чорний монах» (Brady, W. (Producer), & Ashley A. (Director). (1917). *Rasputin, the black monk*. [Motion Picture]. USA: World Film Company). Обидві стрічки були створені у 1917 році.

³ Fitzmuirice, G. (Producer), Fitzmuirice, G. (Director). (1931). *Mata Hari*. [Motion Picture]. USA: Metro-Goldwyn-Mayer.

потрапляють спортсмени або представники сфери розваг¹. Змалювання у біографічних фільмах про музикантів, акторів, спортсменів траєкторії життя людини від невідомості та бідності до успіху слугує зразком американських міфів про прагнення особистості до кращого життя і можливості цього досягти. З іншого боку це є алегорією самого Голлівуду. Жанр біографічного фільму зміцнив економічну та ідеологічну складові кіноіндустрії, завдяки яким продюсери та зірки втілили певні міфи та цінності і утвердили Голлівуд як окремий інститут суспільства. В той же час студійне виробництво біографічних фільмів призвело до стандартизації розповіді про велику людину завдяки контролю та саморегуляції у змісті та підходах до змалювання її життєдіяльності. Саморегуляція в Голлівуді відіграла і продовжує відігравати важливу роль, адже в умовах відсутності обмежень з боку державної цензури, студії повинні були забезпечити себе від судових позовів з боку родичів або інших зацікавлених осіб стосовно зображених у стрічках відомих живих або нещодавно померлих особистостей².

Підводячи підсумки, можна стверджувати декілька висновків. Формування образу особистості, її значення в історії та культурі, є невід'ємною складовою розвитку різних суспільств. Створення цього образу є складним багатоплановим процесом, який залежить від специфічних для кожної країни культурних, політичних, економічних та соціальних умов. Одним з елементів створення образу історичної постаті у суспільній свідомості на початку ХХ століття стали біографічні фільми.

У першій половині ХХ століття кіноіндустрія США, як також включала продукування фільмів біографічного характеру, розвивалась шаленими темпами. Найбільш впливовим центром створення життєписів у вигляді байопік в країні став Голлівуд, який сформувався як окремий інститут суспільства зі своїми цінностями та традиціями. Завдяки розгалуженій інфраструктурі створення та розповсюдження фільмів, яка виникла ще на початку ХХ століття, американське суспільство отримало можливість для перегляду кінострічок у величезних масштабах. Серед цих фільмів були й біографічні твори, які створювались відповідно до певних студійних стандартів. Кінокомпанії реагували на загальний суспільний інтерес, актуалізуючи життєдіяльність тієї або іншої особистості у суспільній свідомості. Водночас фільми, які описували життєдіяльність історичної постаті, формували образ її життя, поведінки, морально-етичних рис, а також політичної та культурної реальності, в якій вона проживала.

References:

1. 1910s: Film and Theater. Bowling, Beatniks, and Bell-Bottoms: Pop Culture of 20th-Century America. (2002). *Encyclopedia.com*. <<https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/1910s-film-and-theater>> (2019, September 20). [in English].
2. Brady, W. (Producer), Ashley A. (Director). (1917). *Rasputin, the black monk*. [Motion Picture]. USA: World Film Company. [in English].
3. Brenon, H. (Producer), & Brenon, H. (Director). (1917). *The fall of Romanovs*. [Motion Picture]. USA: First National pictures. [in English].
4. Cheshire, E. (2015). *Bio-pics. A life in a picture*. New York, NY: Columbia University Press. [in English].
5. Cook, D., Sklarh, R. (2019). History of the motion picture. *Encyclopedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/art/history-of-the-motion-picture/The-silent-years-1910-27#ref52140>> (2019, September, 20). [in English].
6. Custen, G. (1992). *Bio/Pics: How Hollywood Constructed Public History (Studies)*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press. [in English].
7. Dintenfass, M. (Producer), & Nigh W. (Director). (1918). *My four years in Germany*. [Motion Picture]. USA: Warner Brothers. [in English].
8. Fitzmuirice, G. (Producer), & Fitzmuirice, G. (Director). (1931). *Mata Hari*. [Motion Picture]. USA: Metro-Goldwyn-Mayer. [in English].
9. Fleming, C. (Director). (1914). *Beating back*. [Motion Picture]. USA: The Thanhouser Company. [in English].
10. Goncharov, V. (Director). (1910). *Pyotr Velikiy* [Peter the Great]. [Motion Picture]. Russia: Pathe. [in Russian].
11. Gordon, R. (2016). *The rise and fall of American growth. The U.S. standard of living since the Civil War*. Princeton and Oxford: Princeton University Press. [in English].

¹ Custen, G. (1992). *Bio/Pics: How Hollywood Constructed Public History (Studies)*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

² Vidal, B. (2014). The biopic and its critical context. In Tom Brown (Ed.), *The biopic in contemporary film culture*. (pp. 1-32). New York & London: Routledge. Taylor and Francis Group.

12. Griffith, D. (Director). (1914). *Home, sweet home*. [Motion Picture]. USA: Mutual Film. [in English].
13. Griffith, D. (Director). (1914). *Judith of Bethulia*. [Motion Picture]. USA: Biograph Company. [in English].
14. Griffith, D. (Producer), & Cabanne, C. (Director). (1914). *The life of General Villa*. [Motion Picture]. USA: Mutual Film. [in English].
15. Ince, T. (Producer), & Ford, F. (Director). (1912). *Custer's Last Fight*. [Motion Picture]. USA: Mutual film corporation. [in English].
16. Kosheliev, A. (2018). Socialno-ekonomichni umovy formuvannya «biografichnoyi kultury» v SShA [Socio-economic conditions of "Biographical culture's" formation in the USA during XX-XXI centuries]. *Amerykanska istoriya i polityka: naukovyj zhurnal* [American history and politics: academic journal], 6, 7-20. [In Ukrainian].
17. Lasky, J. (Producer), & DeMille C. (Director). (1916). *Joan the Woman*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures. [in English].
18. Lloyd, F. (Director). (1916). *David Garrick*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures. [in English].
19. Marion, F. (Producer), Olcott, S. (Director). (1912). *From the Manger to the Cross*. [Motion Picture]. USA: The Kalem company. [in English].
20. Musgrove, G. (Producer), Longford, R. (Director). (1911). *Sweet Nell of Old Drury*. [Motion Picture]. Australia: Spencer's Pictures. [in English].
21. Peters, M. (Producer), & Stuart Blackton, J. (Director). (1909). *The Life of Moses*. [Motion Picture]. USA: Vitagraph Company of America. [in English].
22. Plunkett, J. (Producer), & Adolphi, G. (Director). (1918). *The woman the Germans shot*. [Motion Picture]. USA: Selznick Pictures. [in English].
23. Samuelson, G. (Producer), & Haldane, B. (Director). (1913). *Sixty Years a Queen*. [Motion Picture]. United kingdom: Barker Films. [in English].
24. Stanson, R. (Director). (1918). *Why America will win*. [Motion Picture]. USA: Fox Film Corporation. [in English].
25. Taylor, W. (Director). (1916). *Davy Crocket*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures. [in English].
26. Vidal, B. (2014). The biopic and its critical context. In Tom Brown (Ed.), *The biopic in contemporary film culture*. (pp. 1-32). New York & London: Routledge. Taylor and Francis Group. [in English].
27. White, H. (1988). Historiography and Historiophoty. *The American Historical Review*, 93(5), 1193-1199. <<http://www.jstor.org/stable/1873534>> (2019, September, 20). [in English].
28. Zukor, A. (Producer), & Jose, E. (Director). (1918). *Private Peat*. [Motion Picture]. USA: Paramount pictures. [in English].
29. Zukor, A. (Producer), & Kirkwood, J. (Director). (1915). *Mistress Nell*. [Motion Picture]. USA: Paramount Pictures. Brabin, C. (Director). (1915). *The Raven*. [Motion Picture]. USA: Essanay Film Manufacturing Company. [in English].